

تهیه شده در:
معاونت اقتصادی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران
آذرماه ۱۳۹۵

بررسی مسائل روز اقتصاد ایران

همکاران این شماره:

ناظر: منیره امیرخانلو

گزارش شماره ۱: فرناز صفدری
گزارش شماره ۲: آیدا ابونبی

گزارش شماره ۱:

دستورالعمل اتاق بازرگانی بین‌المللی در خصوص نمایندگی‌ها، واسطه‌ها و سایر اشخاص ثالث

خلاصه مدیریتی

دستورالعمل اتاق بازرگانی بین‌المللی در خصوص نمایندگی‌ها و واسطه‌ها (که در این گزارش از آنها تحت عنوان «اشخاص ثالث» یاد می‌شود)، رهنمودی اختیاری است که بنگاه‌ها را در زمینه انتخاب و مدیریت ارتباطات کاری راهنمایی می‌کند. اشخاص ثالث می‌توانند به مثابه ضعیف‌ترین حلقه زنجیر عمل کنند و بنگاه را در به ثمر رساندن سیاست‌های مبارزه با فساد ناکام گذارند. به همین دلیل، اتاق بازرگانی بین‌المللی که داعیه‌دار صیانت از حقوق تجاری کسب‌وکارها است، با تنظیم این رهنمود اختیاری سعی نموده از منافع اقتصادی بنگاه‌ها حمایت نماید و آنها را از آسیب‌های ناشی از اهمال در ارزیابی اشخاص ثالث تا حد امکان مصون نگه دارد.

دستورالعمل حاضر، اختیاری و دارای ماهیت کلی است و می‌توان آن را ذیل رویه‌های بازرگانی شایسته دسته‌بندی نمود. مفاد این دستورالعمل، متناظر با مقررات مبارزه با رشاء و ارتشاء اتاق بازرگانی بین‌المللی است که برابر با آن، بنگاه‌ها باید با اتخاذ اقدامات مقتضی از بروز رشاء در تعاملات کاری خود پیشگیری نمایند و بر تمام نمایندگی‌های خود نظارت کامل را اعمال دارند. این دستورالعمل، ضمن پرداختن به

مقررات اتاق بازرگانی بین‌المللی در ارتباط با اشخاص ثالث (در بخش ۱ دستورالعمل)، فرآیند ارزیابی دقیق و موشکافانه اشخاص ثالث را تشریح می‌کند. نخستین گام جهت آغاز فرآیند ارزیابی و اخذ اطلاعات در خصوص اشخاص ثالث، ارائه درخواست به مرجع ارائه اطلاعات^۱ است. خود اشخاص ثالث نیز می‌توانند منبع تأمین اطلاعات مورد نیاز باشند. بدین ترتیب، بنگاه با تنظیم پرسشنامه‌ای از اشخاص ثالث می‌خواهد ضمن تکمیل اطلاعات درخواستی، مستندات و مدارک پشتیبان را ارائه نمایند. مصاحبه حضوری با شخص ثالث یا استفاده از ظرفیت‌های خود بنگاه، سایر روش‌های کسب اطلاعات در خصوص اشخاص ثالث را تشکیل می‌دهند.

بنگاه‌ها در ارزیابی اشخاص ثالث باید نسبت به نشانه‌های هشداردهنده که در این دستورالعمل به مثابه چراغ خطر برای بروز رشاء دانسته شده‌اند حساس باشند. البته، تأثیر این نشانه‌ها در مراحل مختلف همکاری یکسان نیست و ممکن است با وجود کم‌خطر بودن نشانه‌ای در یک مرحله، مخاطرات آن در سایر مراحل یا در ترکیب با سایر مؤلفه‌ها جدی‌تر تلقی گردد. جزئیات این بحث، در بخش ۵ تشریح شده است.

پس از احصاء اطلاعات در خصوص اشخاص ثالث موردنظر که سازوکار آن در بخش‌های ۲، ۳، و ۴ این دستورالعمل تبیین شده است، نوبت به تأیید صحت اطلاعات دریافتی و حصول اطمینان از احراز صلاحیت شخص می‌رسد. بنگاه‌ها در این مرحله می‌توانند از مراجعی که به بازبینی و سنجش صحت اطلاعات اشتغال دارند درخواست نمایند ضمن تضمین صحت اطلاعات، مسؤلیت‌های بعدی را در ارتباط با هرگونه خطر بروز رشاء بر عهده گیرند. بخش ۶ این دستورالعمل به تشریح این موضوع پرداخته است.

پس از اخذ تأییدیه از مراجع ذی‌صلاح یا کمیته‌های مستقل و پیش از دریافت هرگونه خدمات از شخص ثالث، لازم است بنگاه ابتدا نسبت به مکتوب نمودن شرایط همکاری با شخص ثالث اقدام نماید. جزئیات تنظیم قرارداد مکتوب و شروط ضروری در قرارداد جهت پیشگیری از بروز فساد در ارتباط با اشخاص ثالث، در بخش ۷ دستورالعمل ذکر شده است.

با توجه به نقش اشخاص ثالث در فعالیت به نمایندگی از طرف بنگاه، لازم است علاوه بر اشخاص ثالث، کارکنان و همه افرادی که با این اشخاص تعامل کاری دارند، آگاهی‌های لازم را در خصوص سیاست‌های بنگاه در ارتباط با مبارزه با فساد و رشاء داشته باشند. بخش ۸ این دستورالعمل، به آگاهی‌افزایی اشخاص ثالث و آموزش به کارکنان بنگاه در ارتباط با ضرورت پیروی از این سیاست‌ها اختصاص یافته است.

^۱ در کشورهای مختلف، مراجع و ادارات متفاوتی وجود دارند که نقش پشتیبانی اطلاعاتی را بر عهده دارند و افراد می‌توانند با مراجعه به آنها، در مورد سوابق افراد استعلام نمایند.

بخش ۹ و ۱۰ دستورالعمل، به موضوع پایش فعالیت‌های اشخاص ثالث و مستندسازی پرداخت‌های انجام‌شده به آنها می‌پردازد. بنگاه باید فعالیت‌های شخص ثالث را تحت نظارت داشته باشد، زیرا در صورت بروز هرگونه تخلف در زمینه پرداخت‌ها از سوی شخص ثالث، بنگاه باید تحت قوانین مبارزه با رشاء پاسخگو باشد. بنگاه همچنین، باید سوابق تمامی پرداخت‌ها به اشخاص ثالث، ماهیت و دلایل آنها را به صورت مکتوب و مستند ثبت و نگهداری نماید.

نگاه دقیق و ریزکاوانه این دستورالعمل که تمام جزئیات و ظرایف کاری را در ارتباطات بنگاه با نمایندگی‌ها، واسطه‌ها و تمامی اشخاص ثالث در نظر گرفته است، آن را به رهنمودی عملیاتی تبدیل می‌کند که بنگاه‌ها می‌توانند با پیروی از آن، خسارات مالی و آسیب‌های ناشی از فساد را در قراردادهای کاری با اشخاص ثالث به حداقل برسانند.

۱- مقدمه

اهمیت استفاده از واسطه‌ها در تجارت، به نقش آنها در به دست آوردن یا حفظ فرصت‌های کسب‌وکار باز می‌گردد. حتی در اقتصاد جهانی‌شده امروز، کسب‌وکارهای بسیار بزرگ نیاز دارند با توسل به واسطه‌ها (که از این پس در این گزارش از آنها تحت عنوان «اشخاص ثالث» یاد می‌شود)، به بازاریابی تمامی محصولات و خدمات خود در تمام مناطق بپردازند. با این حال، استفاده از اشخاص ثالث به چاقوی دولبه‌ای می‌ماند که سوی دیگر منافع آن، در صورت عدم دقت در انتخاب یا مدیریت نامناسب آنها، می‌تواند مخاطرات قابل توجهی را متوجه کسب‌وکارها سازد.

ماهیت این دستورالعمل، اختیاری است و بنگاه‌ها می‌توانند آن را اجرا نکنند. با این حال، رهنمودهای آن به بنگاه‌ها کمک می‌کند در انتخاب، مدیریت و پاداش‌دهی به اشخاص ثالث موفق عمل کنند و بتوانند بهترین نتیجه را کسب کنند. رهنمودهای این دستورالعمل که ماهیت عمومی دارند، به رویه‌های بازرگانی مناسب بدون آثار حقوقی اشاره دارند. در واقع، این دستورالعمل بر اساس نتایج حاصل از مشاوره‌های متعدد با بخش‌های زیادی از کسب‌وکارها به دست آمده است و مخاطبان آن بنگاه‌هایی هستند که با اشخاص ثالث همکاری دارند و در عین حال، باید مقامات دولتی را از ارتشاء یا درخواست رشوه در ارتباط با اشخاص ثالث بازدارند.

تعداد زیادی از معاهدات و نظام‌های تقنینی ملی، رشاء را در تمام اشکال آن، چه مستقیم و غیر مستقیم و چه به شکل اعمال نفوذ، جرم تلقی می‌کنند و مصادیق آن را چه از سوی افراد، چه کسب‌وکارها، با مجازات‌های سنگین پاسخ می‌دهند. علاوه بر این، تأکید حقوق کیفری بر بکارگیری نظام‌های مؤثر در پیشگیری از رشاء در بنگاه‌ها هر روز بیشتر می‌شود. همچنین، هر روز تعداد بیشتری از کشورها به افزایش تلاش‌های خود در زمینه شناسایی و مبارزه با رشاء روی می‌آورند که این امر مسؤولیت گسترده‌تری را تحت انواع قوانین مبارزه با رشاء بر دوش بنگاه‌ها می‌گذارد. نمونه این کشورها در سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی و خارج از آن قابل مشاهده است.

اشخاص ثالث طیف گسترده‌ای از نهادها و افراد را که از طرف یک شرکت به فعالیت می‌پردازند دربرمی‌گیرد از جمله: کارگزاران، مشاوران توسعه کسب‌وکار، نمایندگان فروش، مأموران گمرک، مشاوران عمومی، توزیع‌کنندگان، پیمانکاران فرعی، نمایندگی‌های مجاز، وکلا، حسابداران یا سایر واسطه‌ها؛ اگرچه این اشخاص به طور مستقیم مشمول قوانین مبارزه با رشاء نباشند. آنچه اشخاص ثالث را مشمول قوانین مذکور قرار می‌دهد، موقعیت آنها در اعمال نفوذ به سود کسب‌وکارها است و برابر با تعریف، تولیدکنندگان خدمات یا محصولات، اشخاص ثالث محسوب نمی‌شوند. اشخاص ثالث ممکن است به نمایندگی از طرف شرکت در

ارتباط با بازاریابی، فروش، مذاکرات قراردادهای، اخذ مجوز، پروانه یا سایر جوازها؛ یا به عنوان پیمانکاران فرعی یا هر اقدام دیگری در زنجیره تأمین که منفعت بنگاه را در پی دارد ورود پیدا کنند.

بکارگیری اشخاص ثالثی که در بخش خصوصی مشغول به فعالیت هستند نیز می‌تواند خطر رشاء را افزایش دهد. به همین دلیل با توجه به افزایش تأکید مقررات ملی و بین‌المللی بر تعریف رشاء به عنوان جرم جنایی، توصیه می‌شود کسب‌وکارهایی که تحت این مقررات فعالیت می‌کنند این رهنمودها را در ارتباط با واسطه‌هایی که نه تنها در بخش دولتی، بلکه در بخش خصوصی فعال هستند نیز بکار بندند. علاوه بر این، کسب‌وکارها باید اصول این دستورالعمل را در ارتباط با اشخاص ثالثی که در مراحل بعدی فروش فعالیت دارند (از جمله مأموران گمرک در مرحله انتقال کالا و اجرایی کردن قرارداد که خطر بروز رشاء وجود دارد) در دستورکار قرار دهند. هدف این دستورالعمل، راهنمایی کسب‌وکارها به منظور افزایش دقت عمل در ارتباط با اشخاص ثالث است.

۲- مقررات اتاق بازرگانی بین‌المللی در ارتباط با اشخاص ثالث

به موجب ماده ۲ مقررات اتاق بازرگانی بین‌المللی، بنگاه‌ها باید سیاست مبارزه با فساد خود را به اطلاع تمام واسطه‌ها و کارگزاری‌ها برسانند و به طور شفاف بیان نمایند که انتظار دارند تمام فعالیت‌های انجام شده از طرف آنها با سیاست شرکت در این زمینه مطابقت داشته باشد. بنگاه‌ها باید با انجام اقدامات مقتضی از موارد زیر اطمینان کسب کنند:

الف) هر گونه پرداخت به کارگزار یا نماینده، بیش از یک پاداش مناسب در ازای خدمات قانونی آن کارگزار نیست.

ب) هیچ بخشی از هر گونه پرداخت به کارگزار یا نماینده نباید از طرف کارگزار، به عنوان رشوه در نظر گرفته شود؛ در غیر این صورت، این عمل با شیوه‌نامه بنگاه در این خصوص در تناقض خواهد بود.

ج) کارگزار یا نماینده باید صراحتاً موافقت خود را مبنی بر عدم پرداخت رشوه اظهار دارد. بنگاه‌ها باید در قراردادهای خود قیودی را مبنی بر فسخ قرارداد با کارگزار در صورت پرداخت رشوه بگنجانند، به جز در مورد قرارداد با نمایندگان یا کارگزارانی که موضوع قرارداد آنها انجام وظایف معمول اداری یا دفتری است.

د) تهیه و حفظ گزارشی از نام‌ها، شرایط همکاری و پرداخت به تمام کارگزاران یا نمایندگان‌هایی که در تعامل با نهادهای دولتی یا شرکت‌های خصوصی هستند. این گزارش باید ضمن نگهداری تحت شرایط محرمانه، برای بازرسی توسط حسابرسان و مقامات دولتی مجاز در دسترس باشد.

مقررات مذکور باید در ارتباط با تمامی اشخاص ثالثی که بنگاه با آنها همکاری دارد از قبیل کارگزاری‌ها، نمایندگی‌های فروش، مأموران گمرک، وکلا و مشاوران رعایت گردد.

۳- انتخاب فرآیند ارزیابی دقیق و ریزکاوانه^۱ طرف‌های تجاری

هیچ فرآیند واحد و استاندارد جهت ارزیابی کامل و ریزکاوانه طرف‌های تجاری که آن را بتوان در تمام کسب‌وکارها به کار بست وجود ندارد. هر بنگاه یا کسب‌وکار باید متناسب با شرایط منحصر به فرد خود، از جمله اندازه، منابع و ظرفیت مخاطره‌پذیری بنگاه، اقدام به انتخاب فرآیند ارزیابی مناسب خود نماید. مراحل فرآیند این ارزیابی به قرار زیر قابل تفکیک است:

۱. مرحله نخست شامل تعریف دامنه و گستره فرآیند ارزیابی طرف‌های تجاری به‌گونه‌ای است که مخاطرات بنگاه در ارتباط با اشخاص ثالث را پوشش دهد. تعریف اشخاص ثالثی که تعهد بالقوه‌ای برای شرکت ایجاد می‌کنند و تصمیم‌گیری در خصوص آن دسته از اشخاص ثالث که باید پیش از عقد قرارداد مورد ارزیابی دقیق قرار گیرند در این مرحله انجام می‌شود. در این مرحله، کلیه فعالیت‌هایی که اشخاص ثالث مجاز به انجام آن هستند یا نیستند باید تعریف گردد. برای نمونه، ممکن است در یک بنگاه، فرد «توزیع‌کننده» بیشتر در جایگاه «نماینده فروش» فعالیت کند. در مناطق یا صنایعی که رشاء رواج بیشتری دارد، بنگاه‌ها باید ارزیابی دقیق و ریزکاوانه اشخاص ثالث را حتی در مواردی که برای سایر مناطق یا صنایع کم‌خطر محسوب می‌شوند به شکل جدی‌تری انجام دهند.

۲. در مرحله دوم، بنگاه باید در خصوص فرآیند مناسب جهت ارزیابی دقیق اشخاص ثالث تصمیم‌گیری کند. ارزیابی شخص ثالث به دور از تعصب و جمع‌آوری اطلاعات - برابر با قوانین حفاظت از اطلاعات شخصی - از خود شخص ثالث یا از طریق کارکنان بنگاه و سایر منابع اطلاعاتی در این مرحله صورت می‌گیرد. تفحص و پی‌جویی در خصوص وضعیت شخص ثالث (تعیین اینکه آیا ذی‌نفعان، مدیران و کارکنان بنگاه جزء مقامات هستند) و اشتهاوی نیز در این مرحله جای دارد. در این مرحله همچنین، کسب‌وکارها باید نسبت به موارد هشداردهنده (به طور نمونه، اهمال‌کاری شخص ثالث) حساس باشند. درخواست فرم‌های اطلاعاتی مرتبط از اشخاص ثالث و نیروهای تحت استخدام آنها، جست‌وجو در اینترنت و مذاکره می‌تواند در این مرحله مفید باشد. برخی از بنگاه‌ها ممکن است در فرآیند ارزیابی شخص ثالث، به مراجع حقوقی خارج از شرکت یا متخصصان حسابرسی مراجعه نمایند.

¹ Due diligence

۴- دامنه شمول و پوشش ارزیابی دقیق و ریزکاوانه اشخاص ثالث

با وجود آنکه می‌توان برای شناسایی و ارزیابی دقیق شخص ثالث رویکرد مشخص و ساختاریافته‌ای را در قالب مدیریت مخاطرات در پیش گرفت، اما هر بنگاه بنا بر نوع و گروه اشخاص ثالثی که با آنها در ارتباط است ممکن است با مخاطرات بیشتری دست به گریبان باشد. اشخاص ثالثی که به طور بالقوه مخاطرات بیشتری را برای بنگاه‌ها ایجاد می‌کنند و باید به طور کامل و به دقت مورد ارزیابی موشکافانه بنگاه قرار گیرند در گروه‌های زیر قابل دسته‌بندی هستند:

الف) هر شخص ثالثی که به نمایندگی از طرف بنگاه، به طور مستقیم با یک مقام دولتی در تعامل است که آن مقام دولتی در مسائل مربوط به بنگاه و شخص ثالث نماینده بنگاه، دارای اختیارات باشد. به ویژه آنکه کسب‌وکار و شخص ثالث در کشوری مشغول به فعالیت باشند که سطح بالایی از رشاء در آن مشاهده می‌شود.

ب) هر شخص ثالثی که با مقامات دولتی در تعامل است و خدمات وی بر اساس موفقیت او در انعقاد قرارداد، اخذ مجوز یا افزایش تجارت سنجیده می‌شود. بنگاه می‌تواند موارد مشابه را در تعامل شخص ثالث با بخش خصوصی نیز شناسایی کند.

ج) هر شخص ثالثی که به دنبال اطلاعاتی است که در دسترس عموم قرار ندارد.

د) هر شخص ثالثی که عهده‌دار یک منصب دولتی بوده یا هست یا در کسب‌وکاری فعالیت دارد که یک مقام دولتی در آن دارای منافع اقتصادی است (برای نمونه، به عنوان مالک، سهام‌دار، نیروی کار یا مدیر آن کسب‌وکار)

ه) هر شخص ثالثی که قطعاً یا احتمالاً، همکار یا فامیل نزدیک یک مقام کنونی یا سابق دولت است، یا یکی از بستگان وی یک مقام کنونی یا سابق دولت است که این مقام به عنوان مالک، سهام‌دار، نیروی کار یا مدیر بنگاه فعالیت دارد.

و) هر شخص ثالثی (اعم از حقیقی یا حقوقی) که تحت مالکیت، نظارت یا در ارتباط تنگاتنگ با نهادهای دولتی است.

وسعت و دامنه این ارزیابی‌ها باید به گونه‌ای باشد که بنگاه را قادر سازد در خصوص مناسب بودن یا نبودن شخص ثالث تصمیم‌گیری نماید. چارچوب زمانی این ارزیابی‌ها بسته به تعداد و پیچیدگی مواردی که حین ارزیابی رخ می‌دهد متفاوت خواهد بود.

۵- فرآیند ارزیابی دقیق و ریزکاوانه اشخاص ثالث

چنانچه ارزیابی دقیق و ریزکاوانه اشخاص ثالث به صورت مؤثر و کارآمدی انجام شود، منافع کسب و کارها به بهترین وجه حفظ خواهد شد. این فرآیند می‌تواند در داخل بنگاه یا خارج از آن توسط مراجع ذی‌صلاح ارائه‌دهنده این خدمات انجام شود. در صورتی که این ارزیابی به مراجع بیرون از شرکت سپرده شود، تصمیم نهایی جهت همکاری یا عدم همکاری با شخص ثالث موردنظر، بر عهده خود بنگاه خواهد بود.

در فرآیند ارزیابی اشخاص ثالث که با دقت عمل و نکته‌سنجی در گردآوری اطلاعات همراه است، کسب و کارها می‌توانند از منابع اطلاعاتی زیر بهره‌برداری نمایند:

۱) ارائه درخواست به مرجع ارائه اطلاعات، نخستین گام محسوب می‌شود. این مرجع، در کشورهای مختلف می‌تواند در قالب سازمان‌های متفاوتی به ارائه اطلاعات پشتیبان پردازد. در این مرحله باید از مسئول ذی‌ربط تقاضا گردد اطلاعات مورد نیاز در خصوص شخص ثالث مورد نظر را به صورت مکتوب ارائه نماید. اطلاعات مورد نظر ممکن است در قالب یک فرم ارائه گردد که در آن علاوه بر دلایل نیاز بنگاه به شخص ثالث، اطلاعاتی در خصوص ارزیابی‌های فنی و بازرگانی شخص ثالث در ارتباط با آشنایی وی با حیطه کاری بنگاه متقاضی، نحوه شناسایی و یافتن شخص ثالث و دلایل انتخاب او در قیاس با اشخاص ثالث هم‌تراز شرح داده شده است. این فرم همچنین، می‌تواند حاوی تأییدیه‌ای از سوی کارشناس مربوطه به این مضمون باشد که تا آنجا که در حیطه دانش وی است، صلاحیت شخص ثالث مورد نظر احراز گردیده و مورد تأیید قرار دارد. علاوه بر این، در این فرم می‌توان به مواردی از قبیل خدماتی که قرار است شخص ثالث ارائه دهد، مفاد اصلی قرارداد با شخص ثالث و مبلغ پرداختی پیشنهادی و دلایل موجه برای مبلغ پیشنهادی اشاره نمود.

۲. در روش دوم، بنگاه‌ها می‌توانند اطلاعات مورد نیاز خود را از خود اشخاص ثالث تأمین نمایند. بدین ترتیب، بنگاه با تنظیم پرسشنامه‌ای از اشخاص ثالث می‌خواهد ضمن تکمیل اطلاعات درخواستی، مستندات و مدارک پشتیبان را ارائه نمایند. این پرسشنامه‌ها اغلب حاوی موارد ذیل هستند: اطلاعات اصلی، صلاحیت‌ها و شایستگی‌ها (نیروی کار، تجهیزات، خطوط اصلی تولید، ماهیت و تاریخچه کسب و کار شخص ثالث)، وضعیت (حضور یا عدم حضور مقامات دولتی کنونی یا سابق به عنوان مالک، سهام‌دار، نیروی کار یا مدیر در کسب و کار شخص ثالث)، سایر ارتباطات با مقامات دولتی (اعم از خویشاوندی یا سایر روابط)، اطلاعات مالی، هرگونه دعوی قضایی در خصوص فعالیت‌های شخص ثالث، سابقه فساد، پولشویی یا نقض قوانین موضوعه کسب و کارها و اطلاعات تماس. مستندات لازم نیز می‌تواند اساسنامه شرکت یا رونوشتی از مدارک مربوط به ثبت تجاری بنگاه را شامل گردد. راه دیگر، در صورت امکان، انجام مصاحبه حضوری با شخص ثالث است. با وجود آنکه این روش در مورد تمامی اشخاص ثالث قابل اجرا نیست، اما در ارزیابی

پاسخ‌های فرد و ایجاد شرایط لازم جهت طرح پرسش‌های ضروری و جزئی‌تر از ظرفیت بیشتری برخوردار است. در مصاحبه‌های حضوری، اغلب، امکان راستی‌آزمایی، دریافت نشانه‌های هشداردهنده، تعیین قابلیت فرد در ارائه خدمات اظهارشده و تشخیص توانایی وی در پیروی از اصول اخلاقی کسب‌وکار به میزان بیشتری فراهم است.

۳. سومین روش گردآوری اطلاعات مورد نیاز در خصوص ارزیابی اشخاص ثالث، نظر به سوی بنگاه‌های تجاری دارد. منابع داخلی بنگاه‌ها می‌توانند ضمن احصاء اطلاعات در خصوص اشتغال و سابقه کاری شخص ثالث موردنظر، گستره سایر همکاری‌های بنگاه با کسب‌وکار شخص ثالث و مبالغ پرداختی پیشین در سایر قراردادهای همکاری بنگاه با وی را گردآوری نمایند.

۴. در روش چهارم، کسب‌وکارها می‌توانند اطلاعات مورد نیاز خود را از منابع خارج از شرکت تأمین نمایند. در این روش، می‌توان از گزینه‌های زیر استفاده نمود:

الف) برقراری تماس با مراجع مرتبط با شخص ثالث (برای نمونه شرکای تجاری و بانک).

ب) جست‌وجو در منابع خبری در دسترس یا جراید و مطبوعات محلی.

ج) جست‌وجو در بانک‌های اطلاعاتی و پایگاه‌های خبری یا کسب اطلاعات از شرکت‌های مستقلی که اطلاعات مالی یا سایر اطلاعات مرتبط با کسب‌وکارها را ارائه می‌دهند.

د) جست‌وجو در بانک‌های اطلاعاتی دولت در خصوص شخصیت‌های حقیقی و حقوقی مشمول تحریم.

ه) مشورت با کارکنان سفارت یا سایر منابع دولتی تا حد امکان.

و) استعلام از بنگاه‌هایی که در ریزکاوی و ارزیابی‌های دقیق شرکای تجاری دارای تخصص هستند.

ز) مراجعه به قانون داخلی و کسب اطلاع از شرایط و ضوابط موجود در خصوص استخدام اشخاص ثالث.

ح) سایر منابع اطلاعاتی مستقل.

علاوه بر انجام موارد فوق، بنگاه باید گزارش ارزیابی‌های خود را به‌روز نگه دارد. این امر می‌تواند به دو روش زیر صورت گیرد:

الف) مستندسازی، تدوین و حفظ اطلاعات به دست آمده در طول ارزیابی در قالب یک فایل.

ب) به‌روز رسانی گزارش ارزیابی در فواصل زمانی مشخص یا حداقل، در زمان تمدید قرارداد با شخص ثالث.

۶- نشانه‌های هشداردهنده بروز رشاء

بنگاه‌ها در ارزیابی دقیق و ریزکاوانه زمینه‌های بروز رشاء، باید نسبت به نشانه‌های مخاطره‌آمیز حساس باشند. شرایطی که اشخاص ثالث را مستعد پرداخت‌های نامشروع به مقامات دولتی یا بخش خصوصی می‌سازد به طور کلی تحت عنوان «نشانه‌های هشداردهنده» مطرح می‌شوند. در واقع، هرگونه تخطی بازرگانی، مالی، حقوقی و اخلاقی می‌تواند نشانه‌ای هشداردهنده محسوب شود. این نشانه‌ها ممکن است در هر مرحله‌ای از همکاری با شخص ثالث بروز یابند، از جمله انتخاب شخص ثالث، مذاکره، عملیاتی‌سازی قرارداد یا فسخ آن. تأثیر این نشانه‌ها در مراحل مختلف همکاری یکسان نیست و ممکن است با وجود کم‌خطر بودن نشانه‌ای در یک مرحله، مخاطرات آن در سایر مراحل یا در ترکیب با سایر مؤلفه‌ها جدی‌تر تلقی گردد. از این‌رو، بنگاه‌ها تمایل دارند نشانه‌های هشداردهنده را بیش از آنکه به صورت مجزا بررسی کنند، در شرایط کلی همکاری بسنجند. با این‌حال، هر بنگاه به تناسب سیاست‌های کسب‌وکار خود می‌تواند به برخی از نشانه‌های هشداردهنده اولویت بیشتری بدهد.

با وجود آنکه این نشانه‌ها به خودی خود دلیلی بر نقض قوانین مبارزه با رشاء نیستند، اما باید در این حوزه به آنها نگاه جدی داشت. بر این اساس، بنگاه‌ها پیش از آغاز همکاری با اشخاص ثالث باید به این نشانه‌ها توجه نمایند. با وجود آنکه نشانه‌های هشداردهنده متفاوت و متنوع هستند، اما موارد زیر را می‌توان از این میان برشمرد:

- الف) ارزیابی شخص ثالث حاکی از سوء پیشینه یا بدنامی شخصیت حقوقی یا حقیقی شخص ثالث است.
- ب) قرارداد در کشوری عملیاتی می‌گردد که در زمینه پرداخت‌های نامشروع دارای سوء‌شهرت است (برای نمونه، کشور در شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل امتیاز پائینی را کسب کرده است).
- ج) شخص ثالث را یک مقام دولتی پیشنهاد داده است. به‌ویژه، در شرایطی که آن مقام در کسب‌وکار مرتبط با شخص ثالث دارای اختیار و صلاحیت باشد.
- د) شخص ثالث از پذیرش قوانین مبارزه با فساد یا سایر قوانین اجرایی حاکم امتناع می‌ورزد.
- ه) شخص ثالث، خویشاوندی یا ارتباطات شخصی یا کاری نزدیک با یک مقام دولتی یا وابستگان مقام دولتی دارد.
- و) شخص ثالث، در کشوری که مشتری در آن قرار دارد و زمینه همکاری در آن تعریف گردیده است اقامت ندارد.

ز) ارزیابی‌های ریزکاوانه نشان می‌دهد که شخص ثالث، یک شرکت صوری را نمایندگی می‌کند که به لحاظ ساختار شرکتی شفافیت لازم را ندارد (ذینفعان اقتصادی شرکت تعریف شده نیستند).

ح) تنها خدمتی که شخص ثالث ارائه می‌دهد اعمال نفوذ بر مقامات دولتی است، یا مطابق با ادعای خودش با استفاده از روابط و ارتباطات خاصی که دارد می‌تواند قرارداد را به انجام برساند.

ط) درست قبل یا پس از عقد قرارداد با طرف تجاری، همکاری با شخص ثالث ضرورت یافته است.

ی) شخص ثالث خواستار آن است که هویت حقیقی یا حقوقی وی یا مالکان بنگاه، مدیران یا کارمندان آن فاش نگردد.

ک) کمیسیون و کارمزد مورد مطالبه شخص ثالث در مقایسه با خدماتی که ارائه می‌دهد بسیار کمتر است.

ل) شخص ثالث خواستار آن است که پرداخت کارمزد یا بخش عمده‌ای از آن، بلافاصله در حین عقد قرارداد با وی، یا اندکی پیش از آن انجام گیرد.

م) شخص ثالث با اشاره به ضرورت جلب رضایت برخی از افراد یا عبور از تشریفات زائد اداری، خواستار افزایش کارمزد مورد توافق است.

ن) شخص ثالث خواستار شرایط غیرمعمول در قرارداد یا پرداخت‌های آن است. برای نمونه، درخواست پرداخت نقدی، پیش‌پرداخت، پرداخت به ارزهای خارجی، پرداخت به نام فرد یا سازمانی غیر از طرف قرارداد، پرداخت در کشوری غیر از کشور مذکور در قرارداد که خدمات در آن صورت گرفته است، را دارد.

۷- تأیید گزارش احراز صلاحیت اشخاص ثالث

افرادی که مسئولیت تأیید صلاحیت شخص ثالث را برعهده دارند ممکن است با یکدیگر تضاد منافع داشته باشند. به منظور حصول اطمینان از استقلال و پاسخگو بودن این افراد، بهتر است آنها گزارش خود را به طور مستقیم به مدیرعامل یا هیئت مدیره بنگاه ارائه دهند. در این شرایط، بنگاه‌ها می‌توانند از مراجعی که به بازبینی و سنجش صحت اطلاعات اشتغال دارند بخواهند ضمن تأیید صحت اطلاعات، مسئولیت‌های بعدی را در ارتباط با هرگونه خطر بروز رشاء بر عهده گیرند. روش دیگری که پیش روی بنگاه‌ها قرار دارد، تشکیل یک کمیته مستقل از کارشناسان واحدهای مالی و حقوقی نهادهای مستقل جهت بررسی صحت و سقم گزارش تنظیم‌شده است.

۸- تنظیم قرارداد مکتوب با اشخاص ثالث پیش از دریافت خدمات

پس از آنکه بنگاه از طریق ارزیابی‌های دقیق و ریزکاوانه، از صلاحیت شخص ثالث اطمینان حاصل نمود و موفق شد پیش از دریافت هرگونه خدمات، تأیید مراجع ذیصلاح را در این خصوص اخذ نماید، نوبت به مکتوب نمودن شرایط همکاری می‌رسد. در واقع، قراردادهای شفاهی و لسانی از پشتوانه حقوقی لازم برخوردار نیستند و مخاطرات بیشتری را متوجه بنگاه طرف قرارداد می‌سازند. از این رو باید از قراردادهای شفاهی اجتناب نمود. در این مرحله، مقتضی است بنگاه با مکتوب ساختن شرایط همکاری، شخص ثالث را ملزم به پیروی از قوانین مبارزه با رشاء سازد. بازه زمانی (چنانچه مدت همکاری مشخص و محدود باشد)، جزئیات ارائه خدمات، حقوق و مزایای پرداختی و شرایط فسخ قرارداد باید در متن قرارداد گنجانده شوند.

گنجاندن شروط زیر در قراردادهای همکاری با اشخاص ثالث، می‌تواند زمینه‌های بروز رشاء را تحدید نماید:

الف) شخص ثالث نباید مقام دولتی یا دارای منصب دولتی باشد. شخص ثالث هرگونه تغییر را که نافی این بند باشد به اطلاع خواهد رساند.

ب) شخص ثالث دارای هیچ ارتباطی با مقامات دولتی کنونی یا بستگان و خویشاوندان آنان، در شرایطی که می‌توانند بر منافع بنگاه تأثیرگذار باشند، نیست. شخص ثالث هرگونه تغییر را که نافی این بند باشد به اطلاع خواهد رساند.

ج) شخص ثالث از قوانین مبارزه با رشاء و پول‌شویی که در کشور اجرا می‌گردد پیروی می‌کند.

د) شخص ثالث تحت بازجویی‌های جنایی قرار نداشته و ندارد و برابر با قوانین موضوعه کشور در ارتباط با رشاء، فساد، پول‌شویی و تخطی از قوانین ملی، تاکنون متهم نشده است.

ه) شخص ثالث از مقررات و دستورالعمل‌های بنگاه، به‌ویژه قوانین ناظر بر هدیه و پاداش پیروی خواهد کرد یا مقررات و دستورالعمل‌هایی با استاندارد برابر خواهد داشت.

و) شخص ثالث متعهد می‌گردد که هیچ‌گونه پرداخت، پیشنهاد یا وعده‌ای در ارتباط با مقامات دولتی یا سایر اشخاص ثالث، به طور مستقیم یا غیرمستقیم، به صورت غیرقانونی نخواهد داشت.

ز) شخص ثالث با پیروی از دستورالعمل‌های شرکت موافقت دارد و محدودیت زمانی برای بازپرداخت هزینه‌ها را می‌پذیرد.

ح) بنگاه در شرایط حسن نیت یک‌جانبه که شخص ثالث از قوانین مبارزه با فساد یا شروط قرارداد تخطی کرده است، می‌تواند بدون پرداخت غرامت به شخص ثالث، بلافاصله از حق تعلیق یا فسخ قرارداد استفاده نماید و شخص ثالث متعهد می‌گردد که هزینه‌های ناشی از نقض قوانین مبارزه با فساد را به بنگاه طرف قرارداد بپردازد.

ط) شخص ثالث با پذیرش چارچوب همکاری مندرج در قرارداد که فعالیت وی را به نمایندگی از طرف بنگاه محدود می‌کند موافقت دارد.

ی) شخص ثالث با ارائه گزارش‌های متناوب از فعالیت‌هایی که به نمایندگی از طرف بنگاه انجام می‌دهد موافقت دارد و برای مخارج خود فاکتورهای دقیق و مدارک مستدل ارائه می‌دهد.

ک) شخص ثالث برای بنگاه حق ممیزی و حسابرسی قائل است و بنگاه می‌تواند در خصوص اقداماتی که شخص ثالث در سه سال گذشته به نمایندگی از طرف بنگاه انجام داده است به تحقیق و تفحص بپردازد.

ل) در شرایطی که فعالیت پیمانکاران فرعی دارای ماهیت پرخطر باشد، شخص ثالث با تسلیم پیشنهادات خود به بنگاه از پیش، جهت اخذ تأییدیه بنگاه برای استخدام پیمانکاران فرعی یا اشخاصی برای انجام مسؤولیت‌های مشابه موافقت دارد.

م) شخص ثالث از احاله (واگذاری) قرارداد یا قیود ناظر بر پرداخت‌های قرارداد به غیر، منع می‌گردد.

ن) شخص ثالث با قیود ناظر بر پرداخت‌های قرارداد که مطابق با ملاحظات احتیاطی بخش ۱۰ این دستورالعمل تنظیم شده است موافقت دارد.

س) شخص ثالث موظف است در فرآیند ارزیابی بنگاه از وی، اطلاعات ارائه‌شده را به‌روز سازد.

ع) شخص ثالث موظف است به صیانت از مستندات، گزارشات و بازبینی‌های داخلی بپردازد.

ف) شخص ثالث موظف است در بازجویی و تفحص در خصوص تخطی‌های احتمالی از قیود قرارداد، همکاری لازم را نشان دهد، از جمله ارائه مستندات موردنیاز و ایجاد دسترسی به کارکنان.

بنگاه‌هایی که با مخاطرات بیشتری در ارتباط با اشخاص ثالث روبه‌رو هستند، می‌توانند اقدامات احتیاطی زیر را به موارد قبلی اضافه نمایند:

الف) الزام شخص ثالث به اخذ تأییدیه از بنگاه پیش از انجام فعالیت‌های مشخص از قبیل تعامل با مقامات دولتی.

ب) گنجاندن بندهایی در قرارداد به منظور تحدید اختیارات شخص ثالث در زمینه فعالیت به نمایندگی از طرف بنگاه با طرف‌های دولتی.

ج) گنجاندن بندهایی در قرارداد که متضمن شفافیت در روابط با مقامات محلی باشد.

۹- آگاهی‌افزایی اشخاص ثالث و آموزش به کارکنان بنگاه

با توجه به آنکه اشخاص ثالث می‌توانند تعهداتی برای بنگاه ایجاد کنند، بنگاه باید سیاست‌های خود را در زمینه مبارزه با فساد به اطلاع تمامی اشخاص ثالث و کارکنان بنگاه برساند. بنگاه می‌تواند منابع و برنامه‌های آموزشی خود را در ارتباط با این سیاست‌ها و ضرورت پیروی از آنها (به صورت نسخه‌های دستی یا برخط) در اختیار اشخاص ثالث، مالکان بنگاه، مدیران یا کارکنان خود قرار دهد. بنگاه باید این آموزش‌ها را برای تمامی کارکنانی که به نحوی از انحاء با اشخاص ثالث در ارتباط هستند فراهم نماید، از جمله: کارکنانی که مسئولیت بازبینی و تأیید درخواست‌های همکاری اشخاص ثالث را برعهده دارند، کارکنانی که مسئولیت بازبینی و تأیید فرآیندهای انجام پرداخت به اشخاص ثالث را برعهده دارند و حساب‌برسان داخلی. علاوه بر این گروه‌ها، آن دسته از کارکنان بنگاه که با نهادهای دولتی در تعامل هستند باید در زمینه پیروی از سیاست‌های مبارزه با رشاء آموزش ببینند.

اطلاع‌رسانی در خصوص قوانین مبارزه با فساد در کشور مبدأ یا کشوری که خدمات در آن ارائه می‌شود، می‌تواند سطح مقدماتی این آموزش‌ها را تشکیل دهد. سطوح بالاتر آموزش می‌تواند به آموزش‌های شخصی در زمینه مبارزه با فساد اختصاص یابد و برای اشخاص ثالثی که در معرض خطرات بیشتری هستند در نظر گرفته شود. توصیه می‌شود این آموزش‌ها حتماً باید برای بنگاه‌های خصوصی مانند نمایندگی‌های فروش یا اشخاص ثالث مشابه برگزار گردند.

۱۰- پایش فعالیت‌های اشخاص ثالث

زمانی که بنگاه نسبت به انتخاب شخص ثالث اقدام نمود، باید فعالیت‌های وی را تحت نظارت داشته باشد. زیرا چنانچه شخص ثالث در زمینه پرداخت‌ها مرتکب خطایی گردد، بنگاه باید تحت قوانین مبارزه با رشاء پاسخگو باشد، حتی اگر بنگاه اجازه این پرداخت‌ها را صادر نکرده باشد. به منظور اجتناب از ایجاد چنین وضعیتی، بنگاه می‌تواند اقدامات ذیل را انجام دهد:

الف) تأکید بر مستندسازی خدماتی که پیش از پرداخت هرگونه حقوق و مزایا ارائه شده است، به علاوه هزینه‌های انجام‌شده.

ب) بازبینی و تأیید درخواست‌های پرداخت و پرداخت‌های انجام‌شده.

ج) مورد پرسش قرار دادن هزینه‌های هنگفت یا غیرمعمول.

د) استنفاف از پرداخت پول به شخص ثالث در صورتی که کارکنان بنگاه در زمینه‌های زیر به شخص ثالث ظنین گردند: دادن هدیه یا انجام پرداخت‌های غیرقانونی یا شبهه‌دار یا دادن وعده‌های غیرقانونی در این ارتباط و یا کشف نشانه‌های هشداردهنده (برابر با مفاد بخش ۵ این دستورالعمل) در رفتارهای شخص ثالث.

ه) ممیزی دوره‌ای شخص ثالث با رویکرد مبتنی بر ریسک و ممیزی فوری در صورت بروز سوءظن به وی.

و) انجام ممیزی‌های داخلی با رویکرد مبارزه با فساد به صورت دوره‌ای در بنگاه، به منظور پایش شخص ثالث و پرداخت‌های صورت‌گرفته به وی.

ز) موظف نمودن شخص ثالث به ارائه گواهی پیروی از سیاست‌های مبارزه با فساد در بنگاه به صورت دوره‌ای یا سالیانه.

۱۱- پرداخت به اشخاص ثالث و نگهداری سوابق

طرفین قرارداد باید بتوانند در مورد حقوق و مزایا، در شرایط منصفانه، منطقی و صمیمانه با یکدیگر به مذاکره بنشینند. از طرفی، پرداخت مبالغی تحت عنوان جبران خدمات، پاداش یا تشویق در این‌گونه همکاری‌ها دور از ذهن نیست. تشخیص ماهیت این پرداخت‌ها و تصمیم‌گیری در خصوص قرار دادن یا ندادن آنها ذیل نشانه‌های هشداردهنده بروز رشاء به شرایط کلی انجام این اقدامات و وجود یا عدم وجود سایر نشانه‌های هشداردهنده بستگی دارد. برای نمونه، چنانچه پاداش‌ها و تشویق‌های مالی با واسطه بانک سرمایه‌گذاری معتبری که در کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی خدمات ارائه می‌دهد انجام شود، وضعیت با زمانی که این پرداخت‌ها از طریق یک کارگزاری محلی گمنام صورت می‌گیرد متفاوت خواهد بود؛ زیرا خطر بروز رشاء در حالت دوم بیشتر است.

پاداش‌هایی که تناسبی با ساعت-کار انجام‌شده برابر با دستمزدهای مندرج در قرارداد ندارند می‌توانند زنگ هشدار برای بروز رشاء باشند. با وجود آنکه این دستورالعمل در صدد جلوگیری از پرداخت این قبیل مشوق‌ها در همه موارد نیست، اما توصیه آن، توجه کافی به منطقی بودن و تناسب مبالغ جبران خدمات با دستمزدهای هر ساعت-کار است. بنگاه‌ها ممکن است در این شرایط، دستورالعمل شفاف و دقیقی را تنظیم نمایند که تأیید پرداخت‌های اضافی برمبنای آن صورت پذیرد. همچنین، بنگاه‌ها ممکن است این پرداخت‌ها را فقط به صورت نقل و انتقالات بانکی غیر نقدی در کشور محل ارائه خدمات یا دفاتر اصلی شخص ثالث،

مجاز بدانند. بایسته است بنگاه نسبت به نگهداری سوابق تمام این پرداخت‌ها، ماهیت و دلایل آنها اقدام نماید. همچنین، گزارش هزینه‌های بازپرداخت‌شده، مدارک ناظر بر خدمات دریافتی و سوابق معاملات و تراکنش‌های انجام‌شده با اشخاص ثالث باید به دقت ثبت و نگهداری شود.

در صورتی که بنگاه با اشخاص ثالث پرخطر همکاری دارد، می‌تواند آنها را موظف نماید هر بار برابر با دریافت صورتحساب پرداخت‌ها یا بازپرداخت هزینه‌ها به ارائه گواهی پیروی از سیاست‌های مبارزه با فساد پردازد.

۱۲- جمع‌بندی

بنگاه‌ها در شرایطی می‌توانند اختلافات تجاری را با شرکا، اشخاص ثالث و کارگزاری‌های خود به حداقل برسانند که دستورالعمل شفاف و متقنی جهت پیروی داشته باشند. دستورالعمل اتاق بازرگانی بین‌المللی که رهنمودی اختیاری است، بنگاه‌ها را قادر می‌سازد با نگاهی همه‌جانبه به شرایط همکاری با اشخاص ثالث زمینه‌های بروز فساد، به‌ویژه رشاء را در ارتباطات کاری خود کاهش دهند. آنچه اتاق بازرگانی بین‌المللی در این راستا بر آن تأکید می‌ورزد ارزیابی دقیق و ریزکاوانه اشخاص ثالث است. در واقع، لازم است بنگاه پیش از انعقاد قرارداد با شخص ثالث، به دقت ارزیابی‌های خود را از طریق منابع داخلی بنگاه و مراجع ذی‌صلاح خارجی انجام دهد و این ارزیابی‌ها را به تأیید نهادهای ذی‌ربط یا کمیته‌های مستقل برساند. بدیهی است که سهل‌انگاری و اهمال‌کاری بنگاه در این مرحله عواقب جبران‌ناپذیری برای آن خواهد داشت و بنگاه را متحمل هزینه‌های هنگفتی خواهد نمود. با وجود آنکه پیروی از اصول این دستورالعمل در قراردادها اجباری نیست، اما انتظار می‌رود تمام فعالان اقتصادی که صیانت از حقوق تجاری آنها رسالت اتاق بازرگانی بین‌المللی است، نسبت به اجرای رهنمودهای این نهاد احساس وظیفه نمایند و به این ترتیب، گامی در راستای مبارزه با فساد و تبعات ناشی از آن بردارند.

۱۳- منبع

ICC Guidelines on Agents, Intermediaries and Other Third Parties